

**Nikean uskontunnustus 1700-vuotta:
Isä, Jumala – ensimmäinen uskonkappale**

Johdanto

Kun siirrytään 300-luvun Rooman valtakuntaan, niin poliittinen tilanne oli haastava. Vanhat valtakunnan uskonnot olivat joutuneet antamaan tilaa uudelle uskonnolle, jota kutsuttiin kristinuskoksi. Keisari Konstantinus oli päättänyt vakauttaa valtakunnan ja kristinusko oli yksi väline siihen – vahva uskonto toisi toivottua vakautta ja tasapainoa, mutta ongelma oli se, että kristityillä oli omia haasteita: Heillä ei ollut yhteistä uskontunnustusta ja kirkon sisällä käytiin kädenvääntöä. Konstantinukselle oli tärkeää saada kristittyjen keskinäiset kiistat päättymään, jotta valtakunnan uusi uskonto toimisi yhdistävänä ja vakauttavana tekijänä.

Tämä olisi asian todella yksinkertaistamista, sillä uskontunnustuksen muotoiluja oli jo olemassa ja monet muotoilut niistä ovat samoja mitä mm. apostolinen uskontunnustus tai Nikean uskontunnustus sisältävät. Mutta yli 300 vuotta vaikuttaneella uskonnolla ei tosiaankaan ollut yhteistä muotoiltua uskontunnustusta. Syynä on ollut mm. se, ettei kristinuskolla ollut tuohon mennessä laillista asemaa, vaan kristityt olivat eläneet erilaisessa ympäristössä. Heitä oli vainottu ja monet siihen mennessä laaditut tekstit kannustivat pysymään vahvoina vainojen keskellä. Nikean kirkolliskokouksen aikanakin pohdittiin sitä, miten suhtautua niihin ihmisiin, jotka olivat vainoissa luopuneet uskostaan ja halusivat nyt palata takaisin kirkon yhteyteen.

Kristillisellä kirkolla ei tuohon aikaan mennessä ollut mahdollisuutta määritellä yhteisesti uskontunnustusta ja kirkollista vahvaa organisaatiota, ja piispojen arvovaltajärjestystä, näitä ei ollut vielä määritelty. Kristinuskon uusi vapaus toi haasteita ja antoi myös mahdollisuuden puuttua vakaviin harhaoppeihin. Koko 300 vuoden ajan harhaoppeja oli esiintynyt, sillä varoitetaanhan jo Uuden testamentin Ilmestyskirjassa nikolaiittojen opista, joten varhain esiintyi harhaan vieviä liikkeitä.

Kirkolle oli tärkeää sanoittaa auki se, mitä kristityt uskoivat ja mitä he uskontunnustuksellaan myös torjuivat. Kirkko kohtasi 300-luvun alussa hyvin vaarallisen harhaopin, joka vaikutti kirkon sisällä pitkään vielä nimestään saaneen Areioksen kuoltua monia vuosikymmeniä myöhemmin, ellei jopa vuosisadan ajan Nikean kirkolliskokouksen jälkeen. Mistä siis oli kyse areiolaisuudessa ja miksi se oli haaste kristityille?

Areiolaiskiista

Areiolainen kiista on kristinuskon historian merkittävimmistä teologisista riidoista. Taustalla oli Alexandriassa vaikuttanut pappi Areios. Hän alkoi opettaa uusplatonistiseen filosofiaan tukeutuen Jumalan täyttää ykseyttä ja tuonpuoleisuutta. Hyödyntäessään tätä ajattelua kirkon opetukseen Areios päätyi siihen, ettei Poika, siis Jeesus Kristus, voinut olla tosi Jumala, vaan luotu olento. Koska Jumalalle oli arvotonta ja mahdotonta muutos, silloin myös Pojan ”syntyminen Isästä” oli mahdotonta. Tämän vuoksi Poika ei ollut koskaan syntynyt Isästä, vaan termi kuvainnollisesti sitä, että Poika oli luotu tyhjästä. Pojasta käytetyt termit ”Jumala” tai ”Poika” olivat vain kunnianimiä ja armon perusteella.

Poika oli luomakunnan esikoinen luotuna olentona ja hän oli välittäjä luomakunnan ja Isän välillä, sillä Isä ei voinut olla suhteessa luomiinsa olentoihin. Tästä seurasi se, ettei Isällä ja Pojalla voinut olla samaa jumalallista olemusta eikä Poika luotuna olentona ollut iankaikkinen. Areioksen opetus Kristuksesta tiivistetään usein sanoihin: *Oli aika, jolloin häntä ei ollut.*

Kristityt, jotka palvoivat Jeesusta Kristusta Herrana ja Jumalana, ja joka oli korotettu kakkivaltiaan Isän Jumalan oikealle puolelle, Areioksen opetus oli järkytys. Mikäli Kristus ei ollutkaan ikuinen olento, vaan luotu tyhjästä kuten kaikki muutkin Jumalan luomat olennot, silloin kristityt olivat palvoneet luotua olentoa jumalana. Tämän takia areiolaisuuden asettama haaste oli todella vakava kristilliselle kirkolle ja siihen oli kirkon vastattava. Keisari Konstantinoksen ratkaisu oli kutsua koolle Nikean kirkolliskokous vuonna 325.

Me uskomme...

Mikä on symboli? Symboli yhdistää jonkin merkin ja merkityksen, ja siten se on aina kommunikointia ja viestii aina jotain. Symbolia käytetään myös tunnistamiseen. Papin liturgisessa asussa stola kertoo, että kyseinen henkilö on pappi ja messukasukka kertoo, että kyseinen pappi toimii liturgina.

Vanhin kristillinen symboli oli kala, jota käytettiin Rooman vainojen aikaan. Maa-han piirrettynä puolikas kaari ei avautunut henkilölle, joka ei tuntenut symbolia ja sen merkitystä. Mutta mikäli toinen henkilö oli kristitty, hän tunnisti merkin ja piirsi siihen toisen kaaren. Näin kaksi kristittyä kommunikoi ja he tunnistivat toisensa.

Uskontunnustus on symboli, sanallinen symboli, jonka lausuminen kertoo, että lausuja on kristitty ja hän uskoo tietyllä tavalla. Uskontunnustus symbolina yhdistää ja sulkee tietyn joukon ihmisiä saman uskon sisälle, ja uskontunnustus symbolina myös rajaa ihmisiä ulkopuolelle.

Nikean uskontunnustus on rajanvetoa ja siinä pyritään sanomaan *ei*, eli kieltämään mm. areiolaisuuden kaltainen harhaopetus. Tavallaan uskontunnustus sanoo ”*Tämä ei ole kristillistä opetusta*” sanomalla ”*Tämä on Jumala, johon me yhdessä uskomme*” ja ”*Tämä on Kristus, johon me uskomme*”. Nikean tunnustuksen sisältö siis rajaa ihmisiä – kristityt uskovat uskontunnustuksen mukaan, muut ovat sen ulkopuolella tai eksyneet väärän opetuksen pariin.

Nikean tunnustuksessa, kreikan- ja latinankielisissä versioissa, tunnustuksen aloituksessa ero – se alkaa sanoilla joko *Minä uskon* tai *Me uskomme*. Oman kirkkomme käyttämä käänös alkaa sanoilla *Me uskomme...* Alkusanat kuvaavat uskontunnustuksen kahta piirrettä: Se on sekä henkilökohtainen että yhteinen. Jokainen kristitty uskoo henkilökohtaisesti kolmiyhteiseen Jumalaan ja hän liittyy samalla kristittyjen yhteiseen uskoon, ja kuuluu kristittyjen joukkoon.

Varhaiskirkossa kastehetki oli se hetki, jossa kastettava lausui uskonsa. Hänelle esitettiin kolme kysymystä, jotka saattoivat lyhyitä: *Uskotko Jumalaan, kaikkivaltiaaseen Isään?* ja *Uskotko Jeesuksen Kristukseen ja hänen ristiinsä?* sekä *Uskotko Pyhään Henkeen?* Yleensä kysymykset olivat pidempiä ja muistuttivat Nikean tunnustuksen sisältöä ja muotoa. Oli kysymysten pituus mikä tahansa, kaikki kastettava vastasi *Minä uskon*. Uskon henkilökohtainen lausuminen liittyy kristityn yhteisöön, joka on Kristuksen ruumis ja johon hän on kasteessa liittynyt. Tunnustaessaan hän myöntää, että Israelin Jumala on Kristuksessa tehnyt ihmisten hyväksi sen, mitä evankeliumi Jeesuksesta julistaa.

Mutta mitä usko on? Heprealaiskirje kuvaa uskoa (Hepr. 11:1-3):

Usko on sen todellisuutta, mitä toivotaan, sen näkemistä, mitä ei nähdä. Uskoon perustuu se todistus, jonka Jumala on isistä antanut. Uskon avulla me ymmärrämme, että maailmat on luotu Jumalan sanalla: näkyvä on syntynyt näkymättömästä.

Uskoa voi ajatella syväksi ja lujaksi luottamukseksi Jumalaa kohtaan, vaikkei kristitty ole Jumalaa omin silmin koskaan nähnytään. Luottamus syntyy siitä, mitä Jumala on kristittyä kohtaan tehnyt. Luottamus myös merkitsee, että Jumala on ihmiselle totta ja Jumalan sanat ja teot koskettavat kristittyä henkilökohtaisesti.

Itse välillä kuvaan uskoa suhteeksi. Mikäli uskoa juuri ajattelee suhteena, se on silloin yhteyttä, luottamusta ja rakkautta. Näistä syvimmän uskon kuvauksena parhaimmat sanat ovat luottamus ja rakkaus. Eräällä tavalla uskosta seuraa uskollisuutta Jumalalle ja kuuliaisuutta, halua elää Jumalan tahdon ja Jeesuksen opetusten mukaan.

Yhteen kolmiyhteiseen Jumalaan...

Kristillinen usko on uskoa yhteen Jumalaan, joka on kolmiyhteinen ja tämä Jumala Nikean uskontunnustuksessa tunnustetaan yhdeksi ainoaksi Jumalaksi. Mutta on hyvä ensin tiivistää kristillinen kuvaus Jumalasta. Jumala on

- Kolmiyhteinen,
- Olemukseltaan yksi ja
- Hänellä on kolme toisistaan eriävää persoonaa Isä, Poika ja Pyhä henki, sekä
- Poika on todellisesti Jumala ja todellisesti ihminen.

Itse kutsun tätä tiivistystä termillä *High Five*, eli *yläfemma*. Siihen riittää käsi ja käsi kuvaa juuri kristillisen uskon perususkon: Käsi on yksi, kuten Jumalakin on yksi; peukalo, etusormi ja keskisormi ovat Jumalan kolme persoonaa; nimetön ja pikkusormi kuvaavat Kristuksen kahta luontoa – tosi Jumalaa ja tosi ihmistä.

Jumalan ykseys on itsestäänselvyys kristityille, mutta Jumalan persoonien keskinäistä suhdetta on lyhyesti käsiteltävä. Mitä siis Jumalan kolmiyhteys tarkoittaa?

Kuten edellä sanoin, niin Jumala on olemukseltaan yksi. Nikean uskontunnustuksen muotoilun yhteydessä etsittiin sanoja kuvata yhtä Jumalaa ja hänen kolmen persoonansa välisiä suhteita. Päädyttiin kuvaamaan Jumalaa olemukseltaan yhdeksi ja Jumalan kaikki kolme persoonaa jakavat saman olemuksen. Saman olemuksen jakamalla ei ole kolmea Jumalaa, sillä Jumala on jakamaton. Samalla persoonat ovat yhtä lailla kaikkivaltaita, ikuisia, pyhiä, luojia, olleet aina olemassa jne. eli Jumalaa kuvaavat monet sanat ovat yhtäläisiä kaikille persoonille. Silti Jumalan kolminaisuuden kesken on olemassa tietty sisäinen hierarkia. Nikean tunnustuksen kohdalla kuvataan, miten Poika syntyy Isästä ja Pyhä Henki lähtee Isästä. Eli Isä on kahden muun persoonan alkuperä ja Isän antaa jumaluuden kahdelle muulle persoonalle. Inhimilliset sanat eivät riitä kuvaamaan sitä, mitä tarkoittaa Pojan syntyminen Isästä tai Pyhän Hengen lähteminen Isästä. Ne kuvaavat asiaa todella vaillinaisesti. Silti persoonat ovat olleet aina olemassa, sillä kuten Nikean tunnustus vastustaa areiolaisuuden opetusta Pojasta, niin *Poika on syntynyt Isästä ennen aikojen alkua*. Tähän kun vielä lisätään se, että

jokainen persoona on omansa, eli Isä ei Poika eikä Pyhä Henki ja niin edelleen, niin ajatussoppa voi olla aika sekava. Persoonien kesken on ”arvojärjestys”, että Isä on ylin, toisena on Poika ja kolmantena Pyhä Henki. Varhaisessa kirkossa painotettiin, että persoonien syvin yhteys on keskinäinen rakkaus.

Nikean uskontunnustuksen lausueessaan kristitty tunnustaa yhden Jumala, mutta myös kieltää muiden jumaluuksien olemassaolon kokonaan. On vain yksi ainoa, todellinen elävä Jumala, muita jumalia ei ole. Raamattu on täynnä lausumia yhdestä Jumalasta ja Uuden testamentin kohdalla jaan yhden kohdan (1. Kor. 8:4-6):

Me tiedämme, ettei epäjumalia ole olemassa, on vain yksi ainoa Jumala. Onhan tosin sekä taivaassa että maan päällä niin sanottuja jumalia, moniakin jumalia ja herroja, mutta meillä on vain yksi Jumala, Isä. Hänestä on kaikki lähtöisin, ja hänen luokseen olemme matkalla.

Yksi ainoa Jumala on hän, josta kaikki on lähtöisin ja hän on kaiken alkuperä.

Kaikkivaltiaaseen Isään...

Ajatus Jumalasta Isänä pohjautuu Vanhaan testamenttiin. Jumala on Israelin Isä, joka pitää huolta kansastaan niin kuin isä esikoislapsestaan. Lisäksi Jumala on Daavidin kuningasdynastian ja Messiaan isä. Kuten Jumala ilmoitti Daavidille profeetta Naatanin kautta (2. Sam 7:14):

Minä olen oleva hänelle isä, ja hän on oleva minulle poika, ja jos hän tekee väärin, kuritan häntä niin kuin ihmiset lapsiaan.

Jumala Israelin kansan isänä liittyy juuri Daavidin kuningassukuun ja siitä kuninkaaksi voideltuun hallitsijaan Jerusalemissa kuninkaan valtaistuimella, ja tämän kuninkaan Jumala tunnusti omaksi pojakseen. Niin, Daavidin kuningassuvusta nouseva kuningas oli Israelin *Jumalan poika*, mutta toisenlaisessa merkityksessä kuin Jeesus. Silti juuri Nikean tunnustuksessa lausutaan todeksi se, että Jumala on Jeesuksessa tullut kaikkien kansojen Isäksi, koska hän on asettanut Jeesuksen kaiken kuninkaaksi. Jeesuksen kautta Jumala on kristityille Isä.

Isään liittyy lisäksi näkemys ylläpitäjästä ja huolehtijasta. Jaakob lähetyskirjeeseen kuvaa Jumalaa kaiken olemassaolon lähteenä ja huolehtijana (Jaak. 1:16):

Jokainen hyvä anti ja jokainen täydellinen lahja tulee ylhäältä, taivaan tähtien Isältä, jonka luona ei mikään muutu, ei valo vaihdu varjoksi.

Kuten Jumala huolehti Vanhassa testamentissa Israelin kansasta, samoin hän huolehtii uuden liiton kansasta, eli omasta kirkostaan ja Jeesukseen turvautuvista ihmisistä. Kuva Jumalasta yksittäisenkin ihmisen huolehtijana tulee esille etenkin Jeesuksen opettamassa Isä meidän -rukouksessa, jossa kristitty rukoilee tavallisia arkisia asioita ja Jumalan huolenpitoa moninaisilla tavoilla elämänsä päivittäin. Jeesuksen tapa käyttää Isästä aramean kielistä termiä *abba*, jota pikkulapset käyttävät omasta isästään, kuvastaa hyvin kristityn ja Jumalan välistä läheistä suhdetta, ja Jumalan tapaa suhtautua kristittyyn. Hän pitää kristittyä omana rakkaana lapsenaan.

Isä-sanan ohella myös Apostolisessa uskontunnustuksessa lausutaan Jumalasta sana *Kaikkivaltias*. Se kuvastaa Jumalan hallitsijan asemaa: Hän pitää kaikkea käsissään ja hän hallitsee kaikkea. Jumalan kaikkivaltiaan päätösten varassa on koko luomakunnan elämä, tulevaisuus ja olemassaolo. Mutta Jumalan kaikkivaltius herättää ehkä eniten pohdintoja ja isoja kysymyksiä, kuten *Miksi Jumala sallii kärsimyksen tai pahan?*. Nuo kysymykset ovat haastavia, mutta ehkä yksi näkemys on siihen se, että tutkimattomuudessaan hän tahtoo niin. Pitää muistaa, ettei Jumala ole pahan alkuperä eikä hän ole paha koskaan luonut. Pitkämielisyysessään ja kärsivällisyytensä takia hän sietää paha ja ihmisten paha maailmassa. Saatanaa siedetään, jotta kristitty uskossaan ja rukouksessaan voisi kerta toisen jälkeen voittaa kiusaukset sekä vastustaa pahan houkutuksia. Tällä tavoin Saatana kukistetaan toistuvasti ja tämä joutuu alituiseen enkeleiden pilkkattavaksi. Saatanan juonista kunnialla selvinneet kristityt saavat Jumalalta yhä vain kirikkaamman voitonseppeleen.

Taivaan ja maan, kaiken näkyvän ja näkymättömän Luojaan...

Jos vertaa Jumalaa muiden uskontojen jumaliin, niin ainoa elävä Jumala erottuu yhdellä asialla kaikista muista: Jumala on Luoja. Tämä tunnustetaan monta kertaa Raamatussa ja myös Jeesuksen kohdalla Johanneksen evankeliumin alussa liitetään luominen – Kaikki on syntynyt, eli luotu, Sanan voimalla eikä mikään ole syntynyt ilman häntä, eli Jeesusta.

Luonnollisesti Jumala taivaan ja maan luoja viittaa suoraan Raamatun alkuun luomiskertomukseen. Siinä Jumala on kaiken alkuperä, ei vain kotiplaneettamme

ja kaiken elävän, vaan hän on koko maailmankaikkeuden ja olemassaolon alkuperä.

Maan ymmärrettävästi tajuaa olevan lähinnä meidän oma maailmamme ja planeettamme, mutta Taivas on vähän toinen asia. Se voi ylipäätään tarkoittaa kaikkea maailmankaikkeutta planeettamme ympärillä, mutta se voi tarkoittaa myös Jumalan valtakuntaa. Toisaalta onko hän sen luonut myös? Siihen minulla ei ole vastausta. Mutta Salomon rukous on mielenkiintoinen (1. Kun 8:27):

Mutta asuisiko Jumala maan päällä? Taivasten taivaatkaan eivät ole sinulle kyllin avarat -- miten sitten tämä temppeli, jonka olen rakentanut!

Edes Jumalan taivaskaan ei ole kyllin avara Luojalle – hän ei mahdu taivasten taivasiinkaan. Jumala ei nimittäin ole osa maailmankaikkeutta, vaan täysin sen ulkopuolella ja kaikkea luomaansa suurempi. Mutta silti Taivas parhaiten kuvaa Jumalan valtakuntaa, jonne kristityt ovat matkalla. Se on Jumalan valtakunta, vaikka hän itse on kaikkea, myös valtakuntaansa, suurempi. Siellä hän on hallitsijana ja kaikkialla läsnä, myös luomakunnassaan.

Erikoisimmat sanat Jumalasta luojana lienee hän näkyvän ja näkymättömän luojana. Mistä näissä on kyse? Tässä tarkennetaan Jumalan luomistyötä. Näkyvä on se minkä voimme omilla silmillämme nähdä ja kokea, tuntea ja aistia eri tavoin. Näkymätön on silmiltämme näkymättömissä, enkeleiden maailma ja valtakunta. Jumalaa palvelevat henkiolennot, enkelit toimivat Jumalan käskystä ja tahdosta. Mutta näkymättömään maailmaan kuuluu myös demonit, langenneet enkelit ja Saatana, persoonallinen paha, joka on pahojen henkivaltojen johtaja. Saatanan pahuuden alkuperä taitaa olla hänen kateudessaan ihmiskuntaa kohtaan – sillä Jumala loi ihmisen alun perin katoamattomuuteen ja omaksi kuvakseen. Ihminen oli Jumalan luomistyössä kirkkaampi olento kuin enkelit, ja tästä johtuvan kateuden vuoksi Saatana aiheutti syntiinlankeemuksen ja seuraukset.

Jumalan luomistyö muutamaan sanaan kätkeytyneenä sisältää valtavan paljon. Luojan luomistyön tutkimiseen, sen näkyvän luomakunnan osalta, sitä ihmiset voivat hallita ja tutkia. Näkymätön luomakunta avautuu vain uskon silmillä nähtäväksi rukouksessa ja Raamatun tutkimisessa.